

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΝΤΑΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ)

Έργο: «Ενταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

«Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε μεικτές τάξεις»

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

3, 6 & 10 Οκτωβρίου 2007
Θεσσαλονίκη, Ξενοδοχείο Capsis
Μοναστηρίου 18

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

«Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε μεικτές τάξεις»

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

**3, 6 & 10 Οκτωβρίου 2007
Αθήνα, Ξενοδοχείο Τιτάνια
Πανεπιστημίου 52**

Η ρηματική όψη στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα: θεωρητικές και διδακτικές παρατηρήσεις

Δέσποινα Παπαδοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια,

Τομέας Γλωσσολογία, Τμήμα Φιλολογίας Α.Π.Θ.

depara@lit.auth.gr

Στόχοι αυτού του σεμιναρίου είναι (α) να περιγραφεί το φαινόμενο της ρηματικής όψης στην ελληνική, (β) να παρουσιαστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μη φυσικοί ομιλητές της ελληνικής στην κατανόηση και την παραγωγή της ρηματικής όψης και (γ) να συζητηθούν προτάσεις για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία του φαινομένου αυτού.

Το ρηματικό σύστημα της ελληνικής είναι μορφολογικά χαρακτηρισμένο για τη γραμματική κατηγορία της όψης¹. Η διάκριση σε συνοπτική και μη συνοπτική όψη είναι εμφανής στο παρελθόν, στο μέλλον καθώς και στους τύπους της υποτακτικής και της προστακτικής (Mirambel 1959, [1978]1988, Holton et al. 1997, 1999). Σύμφωνα με τη Μόζερ (1994) το κύριο σημασιολογικό χαρακτηριστικό της συνοπτικής όψης είναι η οπτική του συμβάντος ως όλου (1), ενώ η μη συνοπτική όψη χρησιμοποιείται για να δηλώσει το συνεχές ή το σύνηθες (2α και 2β αντίστοιχα):

- (1) Έγραψε το βιβλίο μέσα σε ένα βράδυ.
- (2α) Έγραφε το βιβλίο όλο το βράδυ.
- (2β) Έγραφε το βιβλίο κάθε νύχτα.

Ο μη φυσικός ομιλητής της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, προκειμένου να χρησιμοποιήσει σωστά τη ρηματική όψη κατά την παραγωγή λόγου, καλείται να έχει κατανοήσει τα χαρακτηριστικά της συνοπτικής και της μη συνοπτικής όψης, να ερμηνεύει ορθά την εκάστοτε συνομιλιακή περίσταση και ανάλογα να χαρακτηρίζει μορφολογικά το ρήμα. Θα γίνει αναφορά σε μελέτες, οι οποίες εξετάσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι σπουδαστές της ελληνικής

---

¹ Υιοθετείται ο όρος *όψη* για τη μετάφραση του αγγλικού όρου *aspect* αντί των όρων *άποψη* και *ποιόν ενέργειας* που έχουν χρησιμοποιηθεί στις μεταφράσεις των Mirambel [1978](1988) και Holton et al. (1999) αντίστοιχα (βλ. και Ράλλη 2005: 50 για τη σχετική ορολογία).

ως δεύτερης/ξένης γλώσσας κατά την εκμάθηση της ρηματικής όψης, ακόμη και εάν αυτοί βρίσκονται σε προχωρημένα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας, (βλ. Νατσόπουλος & Παναγοπούλου 1985, Παναγοπούλου & Τλούπα 1995, Σακελλαρίου 2000, Βαλετόπουλος 2001, Παπαδοπούλου 2005). Επίσης, θα επισημανθεί σε ποια χαρακτηριστικά και περιβάλλοντα οι δυσκολίες αυτές γίνονται εντονότερες.

Τέλος, θα συζητηθούν τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων στη ρηματική όψη, οι οποίοι στοχεύουν να αναπτύξουν την ενημερότητα / ευαισθητοποίηση των σπουδαστών στο φαινόμενο αυτό και τη λειτουργία του, με εστίαση αφενός στους μορφολογικούς τύπους και αφετέρου στις λεξικές και πραγματολογικές πληροφορίες που χρησιμοποιούνται για την επιλογή του ορθού ρηματικού τύπου.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ελληνόφωνη

- Βαλετόπουλος, Φ., (2001). «Το γραμματικό ποιόν ενέργειας στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας». Στο Μ. Βάμβουκας και Α. Χατζηδάκη (εκδ.), *Μάθηση και διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης γλώσσας*. Αθήνα: Ατραπός, 59-69.
- Βογιατζίδου, Σ., Ε. Δεμίρη-Προδρομίδου, Ν. Νικολαΐδου-Νέστορα και Ν. Τρύφωνα-Αντωνοπούλου, (2000). *Ξέρετε Ελληνικά; Ασκήσεις*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Γαλαζούλα, Μ., Σ. Δημητράκου, Δ. Θεοφανοπούλου-Κοντού, Γ. Κάρλα, Γ. Κατσιμαλή, Α. Λιβιέρη-Βοσκού, Ν. Λυκιαρδόπουλος, Α. Μαγγανά, Α. Μόζερ, Β., Νικηφορίδου, Δ. Παπαδοπούλου, Α. Παυλοπούλου, Α., και Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου, (1998). *Θέματα Νεοελληνικής Σύνταξης. Θεωρία - Ασκήσεις*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Holton, D., P. Mackridge και I. Φιλίππáκη-Warburton, (1999). *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας* (μτφ. Β. Σπυρόπουλος). Αθήνα: Πατάκης.
- Κατσιμαλή, Γ., Δ. Παπαδοπούλου, Ε. Θωμαδάκη, Ε. Βασιλάκη και Μ. Αντωνίου, (2003). *Κλειδιά της Ελληνικής Γραμματικής*. Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.
- Mackridge, P., (1990). *Η νεοελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Mirambel, A. [1978] (1988). *Η νέα ελληνική γλώσσα. Περιγραφή και ανάλυση* (μτφ. Στ. Καρατζάς). Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη.
- Μόζερ, Α., (1994). *Ποιόν και Απόψεις του Ρήματος*. Αθήνα: Παρουσία.
- Μόζερ, Α., (1996). «Το ποιόν ενεργείας ή (άπ)οψη του ρήματος της Ελληνικής». *Η Νέα Ελληνική ως Ξένη Γλώσσα: Προβλήματα διδασκαλίας*. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, 77-96.

- Νατσόπουλος, Δ., και Ε. Παναγοπούλου, (1984). «Η μάθηση της ρηματικής όψης της ΝΕ σε εξαρτημένες προτάσεις από ξενόγλωσσους: εξελικτική σύγκριση προς τους φυσικούς ομιλητές». *Μελέτες για την Ελληνική γλώσσα 5*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, 185-200.
- Παναγοπούλου, Ε., και Σ. Γλούπα, (1995). «Αγαπούσα – αγάπησα, θα/να αγαπώ – θα/να αγαπήσω, αγάπα αγάπησε... Η ρηματική όψη (Verbal Aspect)». *Γλωσσικές Εφαρμογές 1*, 9-11.
- Παναγοπούλου, Ε., και Α. Χατζηπαναγιωτίδη, (1997). *Ελληνικά για προχωρημένους*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Παπαδοπούλου, Δ., (2005). «Η παραγωγή της ρηματικής όψης από σπουδαστές της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας». *Journal of Applied Linguistics 21*, 39-54.
- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σακελλαρίου, Α. (2000). *Διδακτική της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ., και Α. Μόζερ, (2001). «Τελικότητα και αναφορικότητα στη ρηματική φράση της ΝΕ: Ποιόν ενεργείας και άρθρο». Στο Γ. Αγγουράκη, Α. Αρβανίτη, J. Davy, Δ. Γούτσος, Μ. Καρυολαίμου, Α. Παναγιώτου-Τριανταφυλλοπούλου, Α. Παπαπαύλου, Α. Παύλου και Α. Ρούσσου (εκδ.), *Πρακτικά 4^ο Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 138-145.

Αγγλόφωνη

- Agathopoulou, E., and D. Papadopoulou, (2007). «Morphological dissociations in the L2 acquisition of an inflectionally rich language». Paper presented at the EUROSLA 17, Newcastle, 11-14 September 2007.
- Agathopoulou, E., and D. Papadopoulou, (2007). «Regularity patterns of the Greek past perfective: A psycholinguistic study». Paper presented at the 8th International Conference on Greek Linguistics Ioannina, 30 August – 2 September 2007.
- Doughty, C. and E. Varela, (1998). «Communicative focus on form». Στο C. Doughty and J. Williams (εκδ.), *Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 114-138.
- Horrocks, G., and M. Stavrou, (2003). «Actions and their results in Greek and English: The complementarity of morphologically encoded (viewpoint) aspect and syntactic resultative predication». *Journal of Semantics 20*, 297-327.
- Long, M. and P. Robinson, (1998). «Focus on form: Theory, research, and practice». Στο C. Doughty and J. Williams (εκδ.), *Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 15-41.
- Slabakova, R. (1999). «The parameter of aspect in second language acquisition». *Second Language Research 15*, 283-317.

Tsimpli, I., and D. Papadopoulou, (2006). Aspect and Argument Realisation. A study on antecedentless null objects in Greek. *Lingua 116*, 1595-1615.

Αξιοποίηση διδακτικού υλικού

Μαρία Μητσιάκη
mmitsiak@lit.auth.gr

Η παρούσα εισήγηση έχει ως αντικείμενο τον τρόπο με τον οποίο το διδακτικό υλικό για παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές (ΚεΔΑ, Ε.Κ.Π.Α.) μπορεί να αξιοποιηθεί στην πολύγλωσση τάξη του Γυμνασίου. Στόχος είναι να παρουσιαστούν στους εκπαιδευτικούς του προγράμματος μερικά από τα εγχειρίδια που απευθύνονται στο συγκεκριμένο μαθητικό κοινό και να προταθούν πιθανές χρήσεις τους στο πλαίσιο της γλωσσικής ενισχυτικής διδασκαλίας.

Πρόκειται να γίνει μία συνοπτική παρουσίαση τριών βιβλίων (*Μαζί Α', Β', Υπόθεση Γλώσσα, Συμβαίνει στον κόσμο*) για το μαθητή. Η επιλογή των συγκεκριμένων βιβλίων έγινε με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- καλύπτουν τις δεξιότητες παραγωγής και κατανόησης προφορικού και γραπτού λόγου
- αποτελούν πρωτότυπες και καινοτόμες δοκιμές στο χώρο της ανάπτυξης διδακτικού υλικού της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (αναγνωστικό για αρχάριους και μέσους μαθητές του Γυμνασίου, ξεχωριστά εγχειρίδια για τις γραμματικές κατηγορίες του χρόνου και της έγκλισης, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη πρόσκτηση, συλλογή αυθεντικών κειμένων από τη σύγχρονη ειδησεογραφία συνοδευόμενα από βιντεοσκοπημένο οπτικοακουστικό υλικό)
- χρησιμοποιήθηκαν από τους εκπαιδευτικούς της προηγούμενης φάσης του προγράμματος, και κατά συνέπεια έχουν μερικώς αξιολογηθεί.

Η παρουσίαση θα εστιάσει στα ακόλουθα χαρακτηριστικά του υλικού:

- εξοικείωση με αυθεντικά και ημιαυθεντικά κείμενα
- πρόσβαση σε γλωσσικά παιχνίδια και γλωσσικές δραστηριότητες
- κάλυψη ποικίλων φαινομένων που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερη δυσκολία σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα
- επαφή με πολυτροπικά κείμενα
- σύνδεση με το πολιτισμικό υπόβαθρο της ομάδας στόχου
- περιφραστική εξήγηση και επιλεκτική χρήση της μητρικής γλώσσας των μαθητών, προκειμένου να ξεπεραστεί η δυσκολία του λεξιλογίου.

Η παρουσίαση του υλικού θα έχει εργαστηριακή μορφή, προκειμένου να διατυπώσουν οι επιμορφούμενοι προτάσεις και ερωτήματα και να δοθεί έμφαση στα πλεονεκτήματα χρήσης του υλικού, αλλά και στους πιθανούς τρόπους υπέρβασης των μειονεκτημάτων του.

Επιλογή βιβλιογραφίας: διδακτικό υλικό

- Αντωνίου Μ., Γ. Βενέτη, Ζ. Δετσούδη και Κ. Κακαρίκος. 2004. *Λέξεις και Εικόνες: Εικονογραφημένο Λεξικό (Β' αναθεωρημένη έκδοση)*. Ε.Κ.Π.Α., Κε.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.
- Αντωνίου Μ. και Ζ. Δετσούδη. 2004. *Λίγα τραγούδια θα σου πω*. Ε.Κ.Π.Α., Κε.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.
- Μπορλόζ-Μάρκου Μ.-Λ. και ομάδα συνεργατών. 2000. *Μαζί: μαθήματα ελληνικών για μαθητές και νέους (τόμος 1ος-3ος)*. Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα: Κε.Δ.Α.
- Μπορλόζ-Μάρκου Μ.-Λ. και ομάδα συγγραφέων. 1999. *Συμβαίνει στον κόσμο: από τα νέα της τηλεόρασης*. Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα: Κε.Δ.Α.
- Μπορλόζ-Μάρκου Μ.-Λ. και ομάδα συγγραφέων. 1999. *Υπόθεση γλώσσα*. Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα: Κε.Δ.Α.

Φωνητικά, φωνολογικά και μορφολογικά ζητήματα στη διδασκαλία της νεοελληνικής

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

ansym@lit.auth.gr

Μαρία Μητσιάκη

mmitziak@lit.auth.gr

Ελένη Βλέτση

e_vletsi@yahoo.gr

Στην εισήγησή μας αναλύουμε μερικά από τα γλωσσικά λάθη που εμφανίζονται στον προφορικό και γραπτό λόγο των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Πηγή για την ανίχνευση των λαθών αποτέλεσε ένα αρχείο κειμένων προφορικού και γραπτού λόγου μαθητών της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (μέρος του αρχείου δημιουργήθηκε κατά την προηγούμενη φάση του έργου). Σκοπός της εισήγησης είναι να επισημάνουμε τα λάθη των συγκεκριμένων μαθητών και να προτείνουμε διδακτικές εφαρμογές που μπορούν να συμβάλουν τόσο στη διόρθωση των λαθών όσο και στη μακροπρόθεσμη αποτελεσματική γλωσσική κατάκτηση.

Η εισήγηση αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναλύονται τα λάθη του προφορικού λόγου. Πιο συγκεκριμένα γίνεται διάκριση ανάμεσα σε φωνητικά λάθη που δεν επηρεάζουν την κατανόηση (π.χ. η προφορά [ˈθελω] της λέξης *θέλω* από ρωσόφωνους μαθητές) και σε φωνολογικά λάθη που δυσχεραίνουν την κατανόηση (η προφορά [ˈσερι] της λέξης *χέρι* από αλβανόφωνους μαθητές). Παρατίθενται τα συχνά φωνολογικά λάθη και προτείνονται φωνητικές διορθωτικές ασκήσεις. Φωνολογική αξία έχει και ο τόνος, εφόσον στην ελληνική γλώσσα διαθέτει διακριτική λειτουργία. Δίνονται παραδείγματα ελάχιστων ζευγαριών (π.χ. *μίσος* και *μισός*) και προτείνονται τρόποι εξοικείωσης των μαθητών με την τονούμενη συλλαβή. Επίσης επισημαίνονται περιπτώσεις αναντιστοιχίας γραφής και προφοράς που δυσκολεύουν τους μαθητές (π.χ. η λέξη *κσίστρα σε γραπτό μαθητή) και προτείνονται διδακτικές προσεγγίσεις για άμεση βελτίωση. Στο φωνολογικό σύστημα της ελληνικής ανήκουν και τα επιτονικά σχήματα της ελληνικής (π.χ. *Σήμερα βρέχει*. (δήλωση) vs *Σήμερα βρέχει*; (ερώτηση)). Προτείνεται να διδαχθούν τα επιτονικά σχήματα δήλωσης και ερώτησης στους αρχάριους μαθητές, έτσι ώστε να αποφευχθούν πιθανές συγχύσεις σε δυσκολότερες περιπτώσεις (π.χ. διαφορετική επιτόνιση της ίδιας μορφοσυντακτικά

πρότασης δηλώνει στη μία περίπτωση ερώτηση ολικής και στην άλλη μερικής άγνοιας: *Θα πάμε για καφέ Τρίτη ή Τετάρτη;*).

Στο δεύτερο μέρος της εισήγησης υποστηρίζεται ότι η ορθή μορφολογική ανάλυση, δηλαδή η αναγνώριση από μέρους των μαθητών της εσωτερικής δομής των λέξεων, μπορεί να βελτιώσει τις επιδόσεις τους στην ορθογραφία. Τα συχνά λάθη που εντοπίζονται στο γραπτό λόγο διακρίνονται σε γραμματικά και μορφολογικά. Η ανάλυσή τους προχωράει από το απλούστερο επίπεδο γνώσης στο συνθετότερο. Τα λάθη που εμφανίζονται στην κλίση μπορούν να εξαλειφθούν με μεθόδους σύμφωνες με τη θεωρία των αγκίστρων (π.χ. μετακινούμενες χάρτινες φιγούρες που θα χρησιμεύουν στη δείξη του ενικού (ένα ανθρωπάκι) και του πληθυντικού των ουσιαστικών (πολλά ανθρωπάκια) για τους αρχάριους και εικονογράφιση των προτάσεων *Το γάλα πίνεται κρύο vs Εσείς πίνετε το γάλα κρύο* για τους μέσους). Επίσης προτείνεται η εξάσκηση των μαθητών στην παραγωγή ειδών κειμένου που χαρακτηρίζονται από συχνή εμφάνιση συγκεκριμένων γραμματικών δομών (π.χ. *Τι κάνω όταν ξυπνάω* για την εξοικείωση με το *-ω* των ρημάτων).

Όσον αφορά τα μορφολογικά λάθη (π.χ. **ξόπετσα, *μηλειά*) θεωρούμε ότι πρέπει να δοθεί καταρχήν προσοχή στην ορθή και συνεπή ανάλυση, γιατί αυτή οδηγεί στη σωστή ορθογραφική επιλογή. Αυτό σημαίνει ότι τα συμμετέχοντα μορφήματα πρέπει να είναι αιτιολογημένα σε συγχρονικό επίπεδο, π.χ. *εξακτινώνω* (συμμετέχουν η πρόθεση *εκ* και το ουσιαστικό *ακτίνα*) αλλά *εξετάζω* (μόνο σε ετυμολογικό επίπεδο μπορεί να διακριθεί η παρουσία της πρόθεσης *εκ* και του ρήματος *ετάζω*). Τέλος προτείνονται πολλά είδη ασκήσεων (συμπλήρωση κενών, άσκηση πολλαπλών επιλογών κλπ.) που στοχεύουν στην αποτελεσματικότερη κατάκτηση των ορθογραφικών κανόνων της ελληνικής.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Celce–Murcia M., D.M. Brinton and J.M. Goodwin. 1996. *Teaching Pronunciation. A Reference for Teachers of English to Speakers of Other Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rey von Allmen M. 1982. “Etude du processus d’apprentissage de l’orthographe française par les adolescents migrants”. *Tranel 4*, 197-214.
- Rogerson P. and J.B. Gilbert. 1990. *Speaking Clearly*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 1992-2006. *ΜΕΓ*, Τομέας Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2000. «Μορφολογική ανάλυση και η διδασκαλία της νεοελληνικής ορθογραφίας». Στο Αντωνοπούλου Ν., Α. Τσαγγαλίδης και Μ. Μουμτζή (επιμ.). *Η διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας: αρχές, προβλήματα, προοπτικές*. Πρακτικά διημερίδας, 2-3 Απριλίου 1999. Θεσσαλονίκη. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 43-50.
- Γαβριηλίδου Ζ. 2003. *Φωνητική συνειδητοποίηση και διόρθωση παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δάρδανος.
- Ρεβυθιάδου Α. 2004. «Εκμάθηση υπερτεμαχιακής φωνολογίας από αλλόγλωσσους ομιλητές της ελληνικής-Τονισμός, επιτονισμός και φραστική φωνολογία». Δημοσιευμένο στο <http://www.media.uoa.gr/language/studies/studies.php?s=13>

Κατατακτήριες-διαγνωστικές δοκιμασίες και ανάλυση γλωσσικών αναγκών

Νιόβη Αντωνοπούλου
Επίκουρη καθηγήτρια
Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας,
Τομέας θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας
Φιλοσοφική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, 541 24 Θεσσαλονίκη
jga@auth.gr

Ένα γλωσσικό πρόγραμμα μπορεί να θεωρηθεί ότι πετυχαίνει το σκοπό του, αν, μεταξύ άλλων, ο εκπαιδευτικός έχει και σαφέστατη γνώση του ποιου, των πεποιθήσεων και των αναγκών των μαθητών του. Συνεπώς, τα πρώτα βήματα που οφείλουν να γίνονται πριν από την έναρξη ενός γλωσσικού προγράμματος είναι: η κατάταξη των μαθητών στο σωστό επίπεδο, η διάγνωση των γλωσσικών δυνατοτήτων τους και η ανάλυση γλωσσικών αναγκών. Οι τρεις αυτές ενέργειες μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι αλληλένδετες και ότι συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία και εκμάθηση μιας γλώσσας.

Η κατάταξη των μαθητών γίνεται με κατατακτήρια δοκιμασία, αφού πρώτα οριστεί ο σκοπός της, αν, δηλαδή, πρόκειται να διαπιστωθεί η γενική γλωσσική ικανότητα των μαθητών, σύμφωνα με τους στόχους του γλωσσικού προγράμματος που πρόκειται να παρακολουθήσουν ή αν πρόκειται να αξιολογηθεί η γλωσσική ικανότητα ενός μαθητή σε σχέση με αυτή των άλλων μαθητών, έτσι ώστε να παρακολουθήσει το πρόγραμμα σε τμήμα που είναι σύμφωνο με τις ικανότητές του.

Η διάγνωση των δυνατοτήτων/αδυναμιών των μαθητών γίνεται με διαγνωστική δοκιμασία που έχει σκοπό αφενός να εφοδιάσει το διδάσκοντα με πληροφορίες σχετικά με τα δύνατα/αδύνατα σημεία των μαθητών και αφετέρου να τους δώσει την ευκαιρία να διαπιστώσουν μόνοι τους τι ακριβώς γνωρίζουν και τι επιπλέον χρειάζονται για να πετύχουν το στόχο τους. Διαγνωστικές δοκιμασίες μπορούν να εφαρμόζονται και κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, για να μπορεί ο εκπαιδευτικός να προσδιορίζει ποια σημεία χρειάζονται περισσότερη εξάσκηση.

Το τρίτο σημαντικό βήμα πριν από την έναρξη των μαθημάτων ενός γλωσσικού προγράμματος είναι η ανάλυση/ανίχνευση γλωσσικών αναγκών ή η «χαρτογράφηση του μαθητή», που δίνει μια γενική ιδέα στον εκπαιδευτικό για τις ανάγκες των μαθητών και τον βοηθά να κάνει έναν πρώτο σχεδιασμό των μαθημάτων του, άσχετα με το αν υπάρχει ή όχι αναλυτικό πρόγραμμα. Ανάλυση μπορεί να γίνει και κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, για να καθοριστούν με μεγαλύτερη ακρίβεια οι ανάγκες των μαθητών.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Alderson, J.C., C. Clapham και D. Wall. 1995. *Language Test Construction and evaluation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bachman L. F. 1990. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford University Press.
- Bachman, L.F., και A. S.Palmer. 1997. *Language Testing in Practice*. Oxford University Press.
- Cunningsworth, A. 1995. *Choosing your coursebook*. Oxford: Heinemann.
- Daoud, A. M. και M. Celce-Murcia. 1979. «Selecting and evaluating a textbook». Στο Celce-Murcia, M and L. McIntosh, (επιμ.), *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Rowley, MA: Newbury House.
- Harner, J. 1991. «Appendix: Evaluating materials». Στο Harmer, J. *The practice of English Language Teaching*, Harlow, Essex: Longman.
- Harmer, J. 2001. *The Practice of English Language Teaching*. Longman.
- Harrison, A. 1983. *A Language Testing Handbook*. London: Macmillan Press.
- Hughes, A. 2003. *Testing for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Linse, C. T. 1993. «Assessing student needs». Στο Hudelson, S. (επιμ.), *English as a second language curriculum resource handbook*. New York: Krause International.
- McDonough, J. and C. Shaw. 1993. *Materials and Methods in ELT*. Oxford: Blackwell.
- McGrath I. 2002. *Materials Evaluation and Design for Language Teaching*. Edinburgh University Press.
- Matthews, A. 1991. «Choosing the best available textbook». Στο Matthews, Spratt, A. M. και Dangerfield (επιμ.), *At the Chalkface*. London: Nelson.
- Richards, C.J. 2001. *Curriculum Development in Language Teaching*. Cambridge University Press.
- Scrivener, J. 1994. *Learning Teaching*. Heinemann ELT

Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ελευθερία Ζάγκα
Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων
Δρ. Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, ΑΠΘ

Η συνύπαρξη γηγενών και αλλόγλωσσων μαθητών στις σχολικές τάξεις της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί πλέον για τη χώρα μας μία δεδομένη κατάσταση. Όμως, η "διαχείριση" της πολυπολιτισμικής τάξης απαιτεί εκ μέρους των εκπαιδευτικών εξειδικευμένη θεωρητική γνώση, καθώς και εξοικείωση με μία σειρά από διδακτικές στρατηγικές, ώστε η εκπαιδευτική διαδικασία να καθίσταται αποτελεσματική τόσο για τους γηγενείς όσο και για τους αλλόγλωσσους μαθητές.

Στη διάρκεια του σεμιναρίου, θα δοθεί η ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς να γνωρίσουν:

- Τις βασικές αρχές μάθησης και διδασκαλίας μίας δεύτερης γλώσσας (Γ2).
- Τις ιδιαίτερες γνωστικές και γλωσσικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αλλόγλωσσοι μαθητές κατά την κατάκτηση της ακαδημαϊκής μορφής της γλώσσας, δηλαδή του επιστημικού λόγου που συναντάται στα σχολικά εγχειρίδια, καθώς και τους τρόπους εξομάλυνσης των δυσκολιών αυτών.
- Τις σημαντικότερες διδακτικές προσεγγίσεις με έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας με βάση το περιεχόμενο (Content - Based Instruction) και στη διδασκαλία με στρατηγικές (Strategies – Based Instruction).
- Τους τρόπους αξιοποίησης των γνωστικών αντικειμένων στη γλωσσική διδασκαλία, με την παρουσίαση ενδεικτικών σχεδίων μαθήματος από την Ιστορία και τις Φυσικές Επιστήμες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baker, C., (2001). *Εισαγωγή στη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Εισαγωγή, επιμέλεια, Μ. Δαμανάκης. Μτφρ. Α. Αλεξανδροπούλου. Gutenberg, Αθήνα.

Αραποπούλου, Μ., Γιαννουλοπούλου, Γ., (2002). Εγκυκλοπαιδικός οδηγός. *Η χρήση της γλώσσας στα μη γλωσσικά μαθήματα: ο λόγος των επιστημών*
www.komvos.edu.gr/glwssa/Odigos/thema

Ζάγκα, Ε., (2004). Η συμβολή των μαθημάτων ειδικότητας στη γλωσσική αγωγή: Η διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας με έμφαση στο περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων του Αναλυτικού Προγράμματος. *Διδακτορική διατριβή*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Διατμηματικό πρόγραμμα

μεταπτυχιακών σπουδών (ΔΠΜΣ), Επιστήμες της Γλώσσας και της Επικοινωνίας, Βάνιας (υπό έκδοση), Θεσσαλονίκη.

Ζάγκα, Ε., (2005). *Διδάσκοντας «γλώσσα και περιεχόμενο»: Η αξιοποίηση των γνωστικών αντικειμένων του αναλυτικού προγράμματος στη γλωσσική διδασκαλία*. Πρακτικά επιμορφωτικής διημερίδας με θέμα: «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας», Υπ. Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Λευκωσία, 2006, 159-175.

Ζάγκα, Ε., (2005). *Το μάθημα της Ιστορίας ως επικοινωνιακό περιβάλλον για τον μαθητή και πλαίσιο διδασκαλίας μιας Δεύτερης Γλώσσας: Μια διδακτική εφαρμογή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου, με θέμα: «Διδακτική της ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας – Νέες τάσεις, του ΣΝΕΓ, ΑΠΘ, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 162-171 (με διαδικασία κρίσης).

Baker, C., and Garcia, O., (1986). *Policy and Practice in Bilingual Education*. Multilingual Matters, Clevedon.

Cantoni- Harvey, G., (1987). *Content area language instruction. Approaches and strategies*. Addison- Wesley Publishing, USA.

Carrasquillo, A., and Rodriguez, V., (1996). *Language minority students in the mainstream classroom*. Multilingual Matters, Clevedon.

Chamot, A., and O' Malley, J.M., (1987). The Cognitive Academic Language Learning Approach: A bridge to the mainstream. *TESOL Quarterly*, 21(3): 227-249.

Cantoni- Harvey, G., (1987). *Content area language instruction. Approaches and strategies*. Addison- Wesley Publishing, USA.

Carrasquillo, A., and Rodriguez, V., (1996). *Language minority students in the mainstream classroom*. Multilingual Matters, Clevedon.

Clegg, J., (1996). *Mainstreaming ESL: Case Studies in integrating ESL students in Mainstreaming Curriculum*. Multilingual Matters, Clevedon.

Cohen, A., (1998). *Strategies in learning and using a second language*. Longman, London.

Cummins, J., (1981²). The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. In California State Department of Education (ed.), *Schooling and Language Minority Students. A Theoretical Framework*. California State Department of Education, Los Angeles.

Genesee, F., (1987). *Learning through two languages: Studies of immersion and bilingual education*. Newbury House, New York.

Met, M., (1994). Teaching content through a second language. In F. Genesee, F. (Ed). *Educating Second Language children: The whole child, the whole curriculum, the whole community*. Cambridge University Press, Cambridge.

Μορφολογική και λεξιλογική ανάλυση: βιβλιογραφικά και ηλεκτρονικά εργαλεία για τη διδασκαλία της ελληνικής

Ασημάκης Φλιάτουρας
afliatouras@yahoo.com

Στόχος του σεμιναρίου είναι να εισαγάγει τους εκπαιδευτικούς στις βασικές αρχές μορφολογικής και λεξιλογικής ανάλυσης της ελληνικής γλώσσας και να υποδείξει τα βασικά βιβλιογραφικά και ηλεκτρονικά εργαλεία για την καλύτερη εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Αρχικά θα γίνει σύντομη αναφορά στις βασικές αρχές της μορφολογίας της ελληνικής, δηλαδή των βασικών διαδικασιών σχηματισμού λέξεων, όπως η κλίση, λ.χ. παιδ-ί, η παραγωγή, λ.χ. παιδ-άκι, και η σύνθεση, λ.χ. παιδ-ό-τοπος. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί σε ιδιαίζουσες κατηγορίες λεξικών μονάδων, όπως στις λεξικές φράσεις, λ.χ. ψυχρός πόλεμος, ζώνη ασφαλείας, νόμος πλαίσιο κλπ., αλλά και σε μορφολογικές διαδικασίες, όπως η μετατροπή, λ.χ. το καλό, το χθες, και η συμφυματοποίηση, λ.χ. καβουρο-μάνα κλπ. Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε τη σύσταση του λεξιλογίου της ελληνικής μέσω των τριών βασικών πηγών της, δηλαδή των κληρονομημένων λέξεων, των νεολογισμών και των δανείων. Σε αυτό το σημείο θα επικεντρωθούμε στο λόγο και το λαϊκό επίπεδο χρήσης της ελληνικής σε συνάρτηση με την αντιμετώπιση της αλλαγής της γλώσσας στο χρόνο και τη στάση των εκπαιδευτικών σε αυτή κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος.

Τέλος θα παρουσιαστούν τα βασικά εργαλεία ενός εκπαιδευτικού για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία της ελληνικής, όπως λεξικά, βιβλιογραφικές πηγές, ηλεκτρονικούς κόμβους, αρχεία κλπ.

Επιλογή βιβλιογραφίας

Αναστασιάδη-Συμεωνίδα Α. και Α. Φλιάτουρας 2004. «Η διάκριση [λόγιο] και [λαϊκό] στη Νέα Ελληνική: ορισμός και ταξινόμηση». 6^ο Διεθνές Συνέδριο *Ελληνικής Γλώσσας*. Ρέθυμνο: CD-ROM.

Καραντζόλα Ε. και Α. Φλιάτουρας, 2004. *Γλωσσική αλλαγή*. Αθήνα: Νήσος.

Ράλλη Α. 2004. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.

Μπαμπινιώτη Γ. 1998. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΑΝΕ)*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

- (ΛΚΝ) *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. 1998. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών
(Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). Α.Π.Θ.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2002. *Αντίστροφο λεξικό της νέας ελληνικής*.
Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.